TEMEL ARMONİ

Kılavuz

Hocam Afak CAFEROVA'ya en derin saygılarımla.

Bu kılavuz, kuralları hatırlaman için.
Kuralları gerçekten özümsemen için mutlaka çok çalışman gerekir.
Konuları müfredat sırasıyla takip etmek ve alıştırma yapmak için
Piyanomini · Ars'ı indirebilirsin.

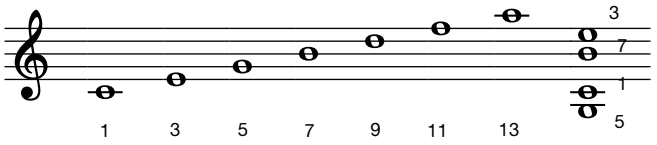
Bu kılavuzun içeriği değiştirilmeden çoğaltılması serbesttir.
Paylaşmak için istemifurkan.com/linkler bağlantısını kullan,
başka bir sitede yayımlama.

2022, düzeltilmiş sürüm 2026
ISBN: 978-625-00-9091-6
hello@istemifurkan.com
istemifurkan.com

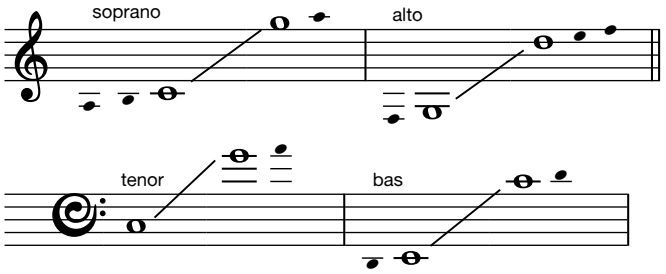
İstemi Furkan YUR

Akorlar

– Akorlar herhangi bir kök ses üzerine üçlü aralıklarla yeni sesler eklenerek kurulur. Bir akorun birinci sesine birli (kök ses), ikinci sesine üçlü, üçüncü sesine beşli, dördüncü sesine yedili, beşinci sesine dokuzlu, altıncı sesine on birli, yedinci sesine ise on üçlü denir. Bu seslerin yerleri değişse de isimleri değişmez.[1]

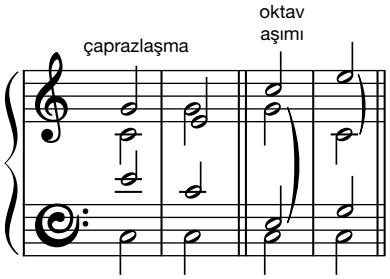

– Akor sesleri iki dizek üzerinde, her dizekte partilerin[2] sapları ayrı yönde olmak üzere, üst dizekte sol anahtarında üstte soprano ve altta alto, alt dizekte fa anahtarında üstte tenor ve altta bas partilerine yerleştirilir.

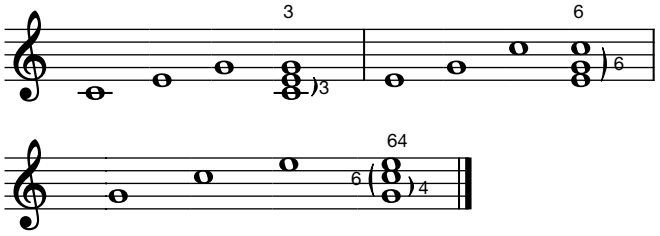
– Akorlar dört partide yazılacağı için, üç sesli akorun bir sesi başka bir partide çiftlenir. Beş ve daha fazla sesli akorlarda ise ses eksiltilmesi gerekir.

– Soprano–Alto ve Alto–Tenor arası mesafe en fazla bir oktav, en az unison (birli) olabilir. Yani akorun seslerini yerleştirirken yükseklik sırasını bozan çaprazlaşma yasaktır. Soprano altodan, alto tenorden, tenor ise bastan kalın / alto sopranodan, tenor altodan, bas tenorden ince seste yazılamaz.

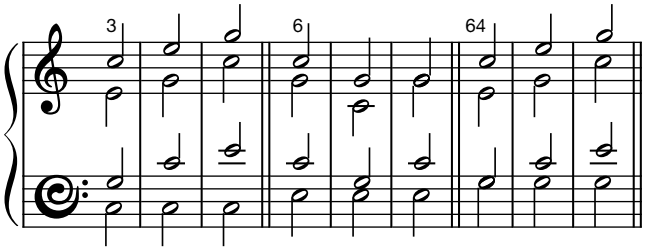
– Akorun melodik pozisyonu sopranoda hangi ses olduğuna göre belirlenir. Soprano–alto, alto–tenor arasına diğer bir akor sesi yerleşebilenler geniş, diğerleri ise dar olarak tanımlanır.

ÜÇ SESLİ AKORLAR

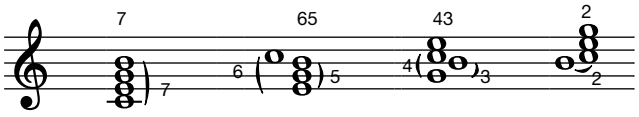
– Kök ses (birli) üzerine kurulan üçlü ve beşli sesleri içerir.

– Temel durumda (3) akorun birlisi bas partisine yazılır, çiftlenir. Birinci çevrimde (6) akorun üçlüsü bas partisine yazılır, birli ya da beşlisi çiftlenir.[3] İkinci çevrimde (64) akorun beşlisi bas partisine yazılır, çiftlenir.

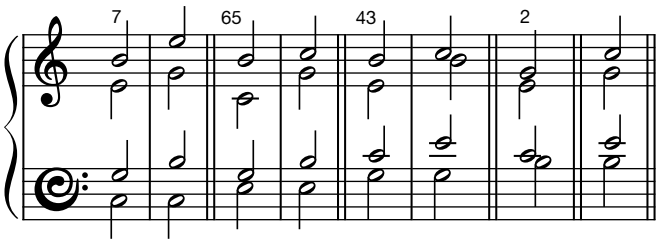

DÖRT SESLİ AKORLAR

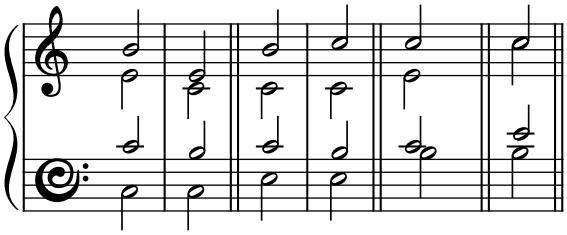
– Kök ses üzerine kurulan üçlü, beşli ve yedili sesleri içerir.

– Temel durumda (7) akorun birlisi, birinci çevrimde (65) akorun üçlüsü, ikinci çevrimde (43) akorun beşlisi, üçüncü çevrimde (2) akorun yedilisi bas partisine yazılır.

– Dört sesli akorlarda beşli çıkarılıp birli çiftlenebilir.[4]

BEŞ VE ALTI SESLİ AKORLAR

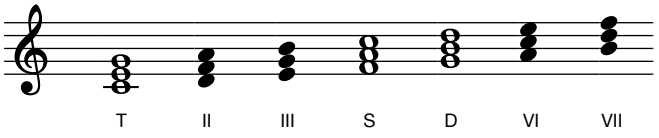
– Beş sesli akor kök ses üzerindeki dokuzluyu, altı sesli akor ise kök ses üzerindeki on birliyi içerir.

– Bu akorlar farklı seslendikleri için işlevlerinden uzaklaşırlar. Bu nedenle sadece temel durumda (bas partisinde birli olacak şekilde) yerleşmeleri gerekir.

– Beş sesli akorun dört seste yazılabilmesi için (genelde) beşlisi ya da (nadiren) yedilisinden birinin çıkarılması gerekir. Altı sesli akorun ise üçlüsü, beşlisi, yedilisi ya da dokuzlusundan ikisinin çıkarılması ve on birlisinin soprano partisinde konumlandırılması uygundur.

Akorların İşlevleri

– I – T "tonik" (eksen), IV – S "subdominant" (alt çeken), V – D "dominant" (çeken) ana akorlardır. T akoru tonun birinci, S akoru dördüncü, D akoru beşinci sesi kök ses kabul edilerek kurulur.

1 Seslerin diğer isimleri. Birli: prima, ikili: sekunda, üçlü: tersiya, dörtlü: kvarta, beşli: kvinta, altılı: seksta, yedili: septima, sekizli: okta, dokuzlu: nona . . . örn. D_9 = dominant nonakord, S_{64} = subdominant kvartsekstakord gibi.

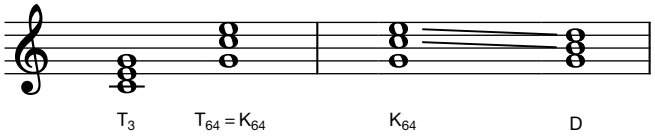
2 Soprano, alto, tenor ya da bastan herhangi biri.

3 İleri safhada belirtileceği üzere istisna olarak bazı akorlarda üçlü çiftlenebilir.

4 Akordaki tam beşli sesi karakter belirtmez. Bu nedenle akorlarda gerektiğinde beşli sesten vazgeçilebilir.

© İstemi Furkan YUR

– K_{64} (kadans) akoru T_{64} akoru ile aynı içeriğe sahip olsa da işlevi sadece cümle sonlarında D akorunu geciktirerek gerilimi artırmaktır.

TONUN DİĞER DERECELERİNDEN KURULAN AKORLAR

– Derece akorları, ana akorlarla paylaştıkları ortak sesler sebebiyle onlara benzerlik gösterirler, benzer işlevlerle kullanılırlar.

– II akoru tonun ikinci derecesi kök ses kabul edilerek kurulur. S işlevi ile kullanılır. Üç sesli temel durumu tercih edilmez.

– III akoru tonun üçüncü derecesi kök ses kabul edilerek kurulur. D ve T işlevi ile kullanılır.

– VI akoru tonun altıncı derecesi kök ses kabul edilerek kurulur. T ve S işlevi ile kullanılır.

– VII akoru tonun yedinci derecesi kök ses kabul edilerek kurulur. D ve (dört seslisinde) S işlevi ile kullanılır. Doğal minör dizide kullanılanı natürel yedinci derece akoru, armonik minör dizide kullanılanı ise (E7 aralığı içerdiği için) eksiltilmiş yedinci derece akoru olarak adlandırılır.

GENEL KURALLAR

– Tüm akorlar üç veya dört sesli olarak, temel durumda ya da çevrimleriyle kullanılabilir. II ve D akorları beş sesli olarak, nadiren D akoru altı sesli olarak kullanılabilir.[5]

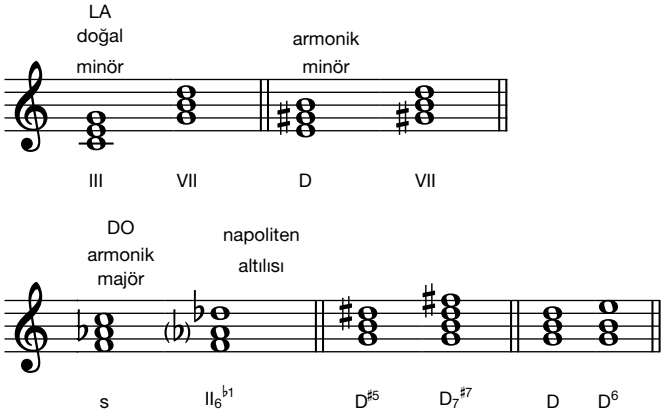
– Hangi çevrim olduğunu belirten rakamlar akorun adının sağ altına yazılır. Akor büyük üçlüye sahip ise (majör) büyük harfle, küçük üçlüye sahip ise (minör) küçük harfle belirtilmelidir. Akor seslerinde yapılan değişiklikler (alterasyon) ise sağ üst kısmında belirtilir. Gerektiğinde akorun armonik, eksiltilmiş vs. sıfatları adının sol altında kısaltılarak belirtilebilir.

– Normalde akorlar oluşturulurken majör tonun doğal durumu ve minör tonun armonik durumu (dizinin yedinci derecesi incelmiş) kullanılır. Minör tonun doğal durumu VII akorunda kullanılabilir, III akorunda kullanılır. Majör tonun armonik durumu (dizinin altıncı derecesi kalınlaşmış) II, S, D_9, VII_7 gibi akorlarda kullanılabilir.

– Majör tonda ikinci derece sesi incelebilir ve kalınlaşabilir. Minör tonda ise ikinci derece sesi sadece kalınlaşabilir.

– Tüm D akorlarında beşli yerine altılı kullanılabilir. Bu akor ek altılı dominant akoru olarak adlandırılır. (D^6)

– Nadiren D akorunun yedili sesi (tonun dördüncü derecesi) değişime uğrayabilir.

5 Tüm akorların özel kullanım yerleri bir sonraki başlık altında incelenecektir.

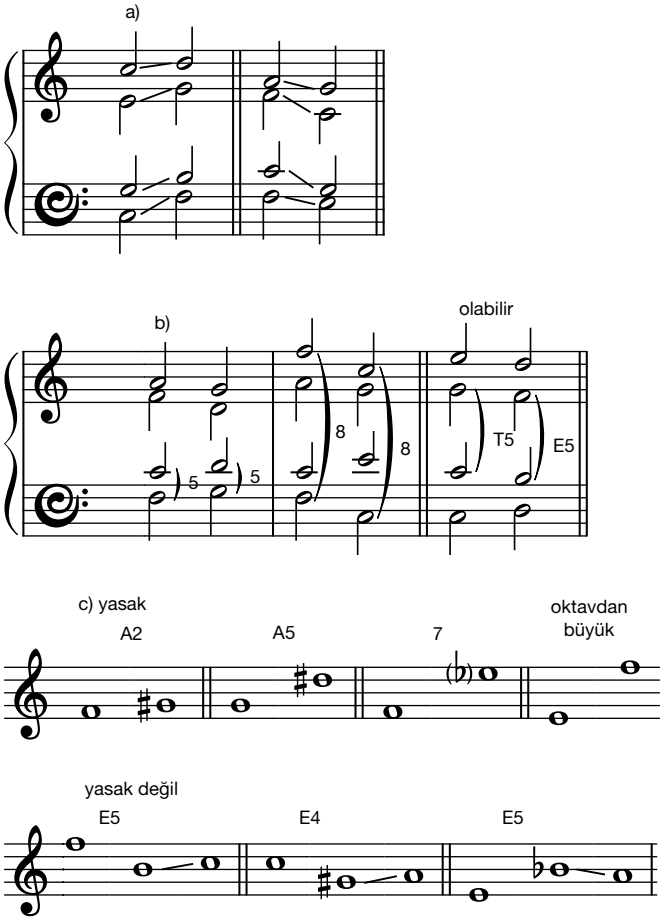
Akorların Yerleşimleri ve Bağlantıları

– Başlangıç ve bitişte temel durumda üç sesli T akoru yer alır. Eğer eksik ölçü ile başlanırsa, sonraki ölçü T akoru ile başlar.

– Akorların temel hareket döngüsü T–S–D–T şeklindedir. D–S ise yasak harekettir.[6] T–D–T kadansları[7] otantik (tam), T–S–T kadansları plagal olarak isimlendirilir.

– Bir ölçü sonunda ve sonraki ölçü başında aynı işlevdeki akor tekrar edemez.

– a) Tüm partilerin aynı yöne hareketi
b) Herhangi iki partinin paralel beşli ya da oktav hareketi[8]
c) Herhangi bir partinin artık, eksik, yedili ve oktavdan büyük aralıklara hareketi kesinlikle yasaktır. Aşağı ya da yukarı yönde eksik aralık hareketi ters yönde çözüme ulaştırılması şartıyla kabul edilebilir.

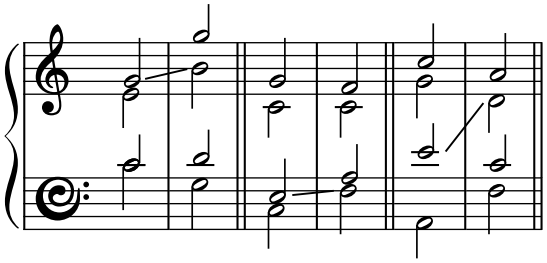
– Peş peşe iki akor arasında mümkün olan ortak sesler tutulmalı, diğer sesler, kurallar dâhilinde en yakın mesafede hareket ettirilmelidir.[9] Diğer bir uygun birleşim türü ise diğer partilerin bas partisine ters yöndeki hareketidir.[10] Bas diğer partilere göre daha büyük aralıklara hareket edebilir. Tüm partilerde K2, B2, K3, B3, T4, T5, K6, B6, T8 aralıklarında hareketler serbesttir.

– Farklı işlevdeki akorların birleşiminde çaprazlaşmadan kaçınılmalıdır. Önceki soprano sonraki altodan, önceki alto sonraki tenordan, önceki tenor ise sonraki bastan kalın

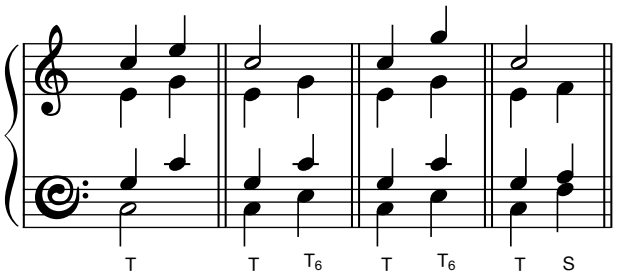
6 Bu durum aynı işlevi gören tüm akorlar için geçerlidir. Akorların hangi sırayla yazılacağına karar verilirken beşli çemberi hareketi ile birlikte temel döngünün tamamlanması esas alınır.
7 Kadans: Cümleyi bitiren akor sıralaması.
8 Bazı kaynaklarda T5 aralığını takip eden E5 aralığı hareketine izin verilmektedir.
9 Armonik birleşim.
10 Melodik birleşim.

© İstemi Furkan YUR

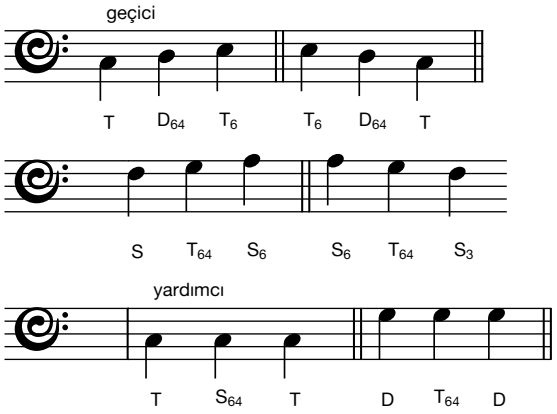
/ önceki alto sonraki sopranodan, önceki tenor sonraki altodan, önceki bas sonraki tenordan ince seste yazılamaz.

– Aynı akor başka seste tekrar ettiğinde veya tek bir ses üzerindeyken konum değiştirebilir. Bu durumda şart olmasa da ideal olan, bağlantı kurallarına uymaktır. Tek bir ses üzerine ya da altına birden fazla akor yazılabilir.

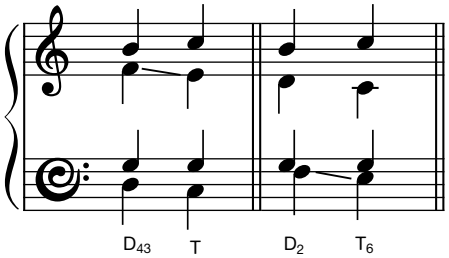

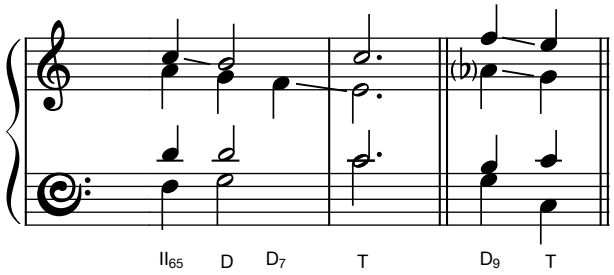
– İkinci çevrim akorlar (64) yalnızca, aynı işleve ait iki akor arasında, ölçünün onlara göre zayıf payında, geçici (bas ve soprano zıt yönde hareket eder) veya yardımcı (bas ve bir parti sabit kalır) işlevleri ile kullanılabilir.

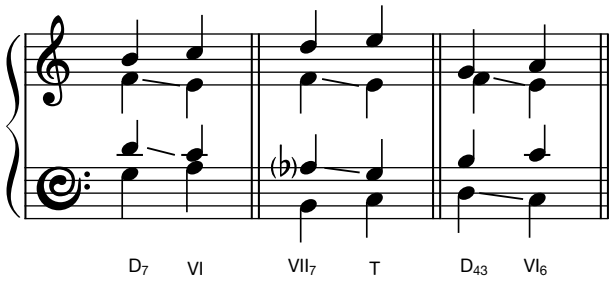
– K_{64} akoru istenilen gerilimi oluşturabilmek için ölçünün güçlü payında, mümkünse ölçü başında olmalıdır. Müzik parçası 2 cümleli periyot şeklinde biçimlenmişse birinci cümle yarım kadansla (K_{64})–D, ikinci cümle tam kadansla (K_{64})–(D)–T biter, plagal kadansla bitiş uzayabilir. Temel durumda üç sesli D akoru ile biten ilk cümleden sonra ikinci cümleye bağlantı şartı yoktur. Ancak D akoru dört sesli olursa sonraki cümle başında çözüme ulaştırılması gerekir. K_{64} akorundan önce D akoru yerleştirilemez. Bu durumda ilk olarak S işlevli akorlar, ikinci olarak T akoru tercih edilir.

– Dört sesli akorların –çevrimleri de dâhil– dörtlü aralık yukarı çözümlerinde (D–T, II–D gibi) birinci akorun yedilisinin ikinci akorun üçlüsüne hareket etmesi gerekir. Beş sesli akorlarda da ilk akorun dokuzlusu ikinci akorun beşlisine yürümelidir.

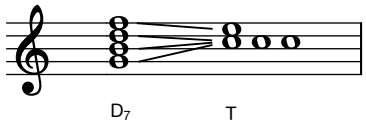

– Kırık kadanstaki VI akoru, T benzeri işlevlenir ve tam bitiş akoru beklenirken bizi şaşırtır. Burada VI akoru ölçünün güçlü payında, mümkünse ölçü başında olmalıdır. Ve ikinci cümle tamamlanmak üzere genişler.
örn: (K_{64}) – $D_{(7)}$ | VI – (S,II) | (K_{64}) – $D_{(7)}$ | T

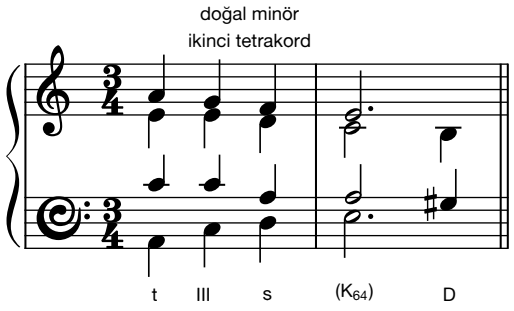

– Yasak olan paralel hareketlerin önlenmesi için II_6 ile VII_6 akorlarında üçlü (bas) çiftlenebilir. Ayrıca çevrimleri de dâhil olmak üzere D_7–VI ve VII_7–T birleşimlerinde ikinci akorun üçlüsü çiftlenir.

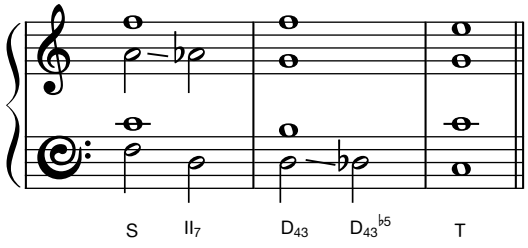
– D_7–T birleşiminde yedinci derece sesinin yukarı hareket edebilmesi için T akorunun beşlisi çıkarılarak birlisi üçlenebilir.

– Doğal minör dizide, (frijyen tetrakord[11]) III akoru, T işlevi taşır ve III–s hareketi serbestleşir. Bu tetrakordda III yerine t_7, s yerine II gibi akorlar yerleşebilir.

– Akorlar bağlandığında değişime uğramış ve uğramamış olan nota aynı partide hareket etmelidir. Bu durumda değişime uğrayan ve uğramayan müşterek notanın çiftlenmemesi gerekir.

11 Bir dizinin ilk dört sesi birinci tetrakord, ikinci dört sesi ise ikinci tetrakord olarak adlandırılır. Doğal minör dizinin ikinci tetrakordu, frijyen tetrakorttur.